

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Warszawa, dnia 13 kwietnia 2017 r.

Poz. 3756

UCHWAŁA NR 154/XVIII/2017 RADY GMINY NOWY DUNINÓW

z dnia 17 lutego 2017 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Nowy Duninów na Lata 2017-2019

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016r., poz. 446 z późn. zm.) oraz art. 6 ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015r., poz. 1390) Rada Gminy Nowy Duninów uchwala co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Nowy Duninów na lata 2017-2019” stanowiący Załącznik Nr 1 do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Nowy Duninów.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Mazowieckiego.

Przewodniczący Rady Gminy:
Andrzej Pietrzak

Załącznik do Uchwały Nr 154/XVIII/2017
Rady Gminy Nowy Duninów
z dnia 17 lutego 2017 r.

**GMINNY PROGRAM PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE
ORAZ OCHRONY OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE
W GMINIE NOWY DUNINÓW
NA LATA 2017-2019**

I. Wstęp

Przemoc jest zjawiskiem występującym coraz powszechniej. Każdego dnia znajdujemy doniesienia w mediach o krzywdach wyrządzonych ludziom przez inne jednostki o maltretowaniu słabszych – dzieci, osób starszych, o znęcaniu się nad najbliższymi. Wykorzystujemy swoją przewagę, władzę, siłę do sprawienia cierpienia innym lub przeciwnie: demonstrujemy własną bezsilność i potrzebę czyjejś uwagi, sprawiając ból, poniżając, zmuszając do uległości czy szukania pomocy.

Wśród wielu zatrważających zjawisk obserwujemy, iż przemoc staje się towarem sprzedawanym w licznych programach telewizyjnych, główną atrakcją filmów czy gier komputerowych. Ma swojego „odbiorcę” wśród niemal wszystkich grup wiekowych. Przemoc stała się zatem swoistym rodzajem rozrywki, zabawy. Choć przemoc, agresja jako forma zachowań społecznych istniała od zarania dziejów we wszystkich kulturach i religiach, to właśnie obecnie obserwujemy zjawisko swoistego rozkwitu, eskalacji przemocy a jednocześnie wzrastające nią zainteresowania.

Mówiąc o przemocy należy pamiętać, iż jest ona zjawiskiem, które występuje powszechnie w naszym społeczeństwie, przemoc doznawana w rodzinie rodzi konsekwencje niezmiernie głębokie i szkodliwe. Daje o sobie znać w postaci zaburzeń emocjonalnych w bliższej lub dalszej perspektywie czasowej.

Ustawa z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015r., poz. 1390) nakłada na gminy obowiązek tworzenia gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie.

Konieczność podejmowania zdecydowanych działań zapobiegających przemocy w rodzinie wynika również z *Ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2016r., poz. 930 z późn. zm.) oraz *Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U. z 2016r., poz. 487).

Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Nowy Duninów na lata 2017-2019 stanowi realizację zapisów w/w aktów prawnych.

Zadaniem Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie w Gminie Nowy Duninów na Lata 2017-2019 jest wprowadzenie w życie szerokiego spektrum działań mających na celu zarówno dostarczenie lokalnej społeczności niezbędnej wiedzy na temat zjawiska przemocy w rodzinie, jak i przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz zwiększenie profesjonalizmu służb społecznych w udzielaniu pomocy ofiarom przemocy rodzinnej, a także w podejmowaniu odpowiednich działań wobec sprawców.

Punktem wyjścia do opracowania Programu była analiza dotychczasowego stanu wiedzy teoretycznej i badawczej na temat przemocy w rodzinie w gminie Nowy Duninów oraz dotychczasowe doświadczenia lokalne w zapobieganiu przemocy w rodzinie. Pozwoliło to na identyfikację najbardziej istotnych problemów. Z analizy tej wyłoniono hierarchię celów, które należy osiągnąć. Jako cel główny Program wyznacza ograniczenie skali zjawiska przemocy w rodzinie.

Adresatami Programu są nie tylko różne służby społeczne, instytucje czy organizacje pozarządowe, ale również lokalna społeczność gminy Nowy Duninów oraz wszyscy ci, którzy na co dzień są świadkami przemocy, doznają przemocy lub też ją stosują.

II. CHARAKTERYSTYKA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

Według definicji zawartej w art. 2 pkt 2 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie **przemoc to:**

„Jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie naruszające prawa lub dobra osobiste osób wymienionych w pkt 1 (członek rodziny – osoba najbliższa w rozumieniu art. 115 § 11 ustawy z dnia 6 czerwca 1997r. – Kodeks karny, a także inna osoba wspólnie zamieszkująca lub gospodarująca), w szczególności narażające te osoby na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia, naruszające ich godność, nietykalność cielesną, wolność, w tym seksualną, powodujące szkody na ich zdrowiu fizycznym lub psychicznym, a także wywołujące cierpienia i krzywdy moralne u osób dotkniętych przemocą.”

Przemoc w rodzinie jest problemem trudnym do badania. Istnieje wiele mitów i stereotypów, które przyczyniają się do pogłębiania tego problemu. Panuje pogląd, że przemoc dotyczy tylko rodzin z tzw. marginesu społecznego i jest związana wyłącznie z alkoholem. Drugim problemem jest stereotyp, że w sprawy rodzinne nie można się wtrącać.

Przemoc domowa:

- jest intencjonalna, tzn. jest zamierzonym działaniem człowieka lub zaniechaniem działania i ma na celu kontrolę nad ofiarą;
- jest skutkiem nierównowagi sił pomiędzy sprawcą a ofiarą przemocy;
- narusza prawa i dobra osobiste ofiary – sprawca wykorzystuje przewagę siły, narusza podstawowe prawa człowieka: prawo do nietykalności fizycznej, godności, szacunku;
- powoduje cierpienie i ból – sprawca naraża zdrowie i życie ofiary na szkody osłabiając jej zdolność do samoobrony.

Rodzaje przemocy:

1. przemoc fizyczna, obejmująca działania bezpośrednie, które wyrządzają ból i cierpienie fizyczne;
2. przemoc psychiczna, która jest bezpośrednim działaniem krzywdzącym, wykorzystującym mechanizm procesów psychologicznych;
3. przemoc seksualna, działająca w obszarze zachowań seksualnych, naruszającą intymność pożycia;
4. przemoc ekonomiczna, dotycząca warunków materialnych, która opiera się na uzależnieniu ofiary od statusu materialnego sprawcy;
5. zaniedbywanie – niezaspokajanie podstawowych potrzeb fizycznych, medycznych i emocjonalnych osób zależnych, a także nie zapewnienie im podstawowych warunków bytowych.

Przemoc w rodzinie **jest problemem społecznym**. Osoby jej doznające nie są w stanie funkcjonować poprawnie w relacjach interpersonalnych, są wyizolowane i bezradne. Dzieci wychowywane w rodzinach, w których dochodziło do przemocy z dużym prawdopodobieństwem będą ujawniać zaburzenia zachowania, zachowywać się agresywnie, powtarzać zaobserwowane zachowania w późniejszym życiu. Prawdopodobne jest również kontynuowanie schematu rodzinnego poprzez wybieranie agresywnego partnera.

III. SKALA ZJAWISKA PRZEMOCY W GMINIE NOWY DUNINÓW

W celu właściwego zaplanowania podejmowanych działań niezbędne jest dokonanie analizy problemów społecznych w gminie z uwzględnieniem problemu przemocy w rodzinie.

Na dzień 31.12.2016 roku gmina Nowy Duninów liczyła 3 996 mieszkańców.

Ze statystyk policyjnych wynika, że na terenie gminy Nowy Duninów w 2016 roku przeprowadzonych zostało 50 interwencji domowych w wyniku, których założono 1 „Niebieska karta”. Głównym powodem interwencji była przemoc werbalna i emocjonalna. Przemoc fizyczną stwierdzono w 1 zgłoszonym przypadku. Sprawcami przemocy w rodzinie były osoby dorosłe, najczęściej mężczyźni z problemem alkoholowym. Zgłoszenia o stosowaniu przemocy w 2016r. najczęściej trafiały od samych ofiar przemocy, rzadko natomiast od świadków, czy też instytucji.

Z danych Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nowym Duninowie wynika, że w 2016 roku przeprowadzono 7 postępowań wobec osób zgłoszonych z terenu gminy z problemem alkoholowym, z tego 1 osoba podjęła leczenie odwykowe, w tym wobec 1 osoby wystąpiła konieczność skierowania sprawy do sądu o leczenie przymusowe.

Zarówno osoby uzależnione od alkoholu, jak również rodziny tych osób mają możliwość korzystania z pomocy terapeuty Punktu Konsultacyjnego do spraw uzależnień od alkoholu w Nowym Duninowie. W 2016r. z powyższej formy wsparcia skorzystało 10 osób.

W 2016r. do Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Nowy Duninów wpłynęły 4 formularze „Niebieskie karty”, z czego 2 formularze sporządzone były przez Posterunek Policji w Nowym Duninowie i 2 formularze przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Duninowie.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Duninowie, w roku 2016 odnotował 2 przypadki przemocy w rodzinie. Rodziny te zostały objęte wsparciem z powodu przemocy w rodzinie ze strony Ośrodka Pomocy Społecznej.

W szkołach na terenie gminy Nowy Duninów akty przemocy fizycznej i werbalnej były zjawiskiem dość częstym. Przemoc fizyczna wyrażała się bójkami i szarpaniem. Przemoc werbalna to wyśmiewanie się, poniżanie, wyzywiska.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem spotykanym. Pojawia się ona najczęściej w zamkniętym kręgu osób, gdzie świadkami, ofiarami, sprawcami są jedynie członkowie rodziny.

Trudno jest w sposób jednoznaczny określić wielkość zjawiska przemocy na terenie gminy w związku z występowaniem przemocy ukrytej, czyli toczącej się w rodzinie czy w szkole, ale nieujętej w statystykach z powodu braku wiedzy na temat jej występowania. Nadal na terenie wiejskim jest niska wśród społeczeństwa wiedza na temat przemocy, co powoduje jakby „przyzwolenie społeczne” dla nagannych działań sprawcy przemocy i obarczanie niejednokrotnie winą za przemoc w rodzinie ofiary przemocy.

IV. CELE PROGRAMU

Celem Programu jest:

- 1) ograniczenie skali zjawiska przemocy w rodzinie;
- 2) zwiększenie skuteczności ochrony ofiar przemocy w rodzinie i zwiększenie dostępności pomocy;
- 3) zwiększenie skuteczności działań interwencyjnych i korekcyjnych wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Cele ogólne będą realizowane przez:

- 1) podnoszenie wiedzy i świadomości społecznej wobec przemocy w rodzinie;
- 2) podnoszenie kompetencji służb zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie;
- 3) udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie;
- 4) oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie.

V. ZAŁOŻENIA PROGRAMU

Realizacja celów Programu zakłada:

- 1) prowadzenie działalności profilaktycznej, edukacyjnej w zakresie przemocy w rodzinie,
- 2) promowanie modelu rodziny wolnego od przemocy,
- 3) edukację dzieci, młodzieży i dorosłych w zakresie przemocy w rodzinie,
- 4) działania interdyscyplinarne w zakresie przeciwdziałania przemocy.

Program jest spójny z Programami:

- Krajowym Programem Przeciwdziałania Przemocy,
- Programem Przeciwdziałania Przemocy Powiatu Płockiego,

- Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Nowy Duninów na lata 2016-2022,
 - Gminnym Programem Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2017 rok.
- Koordynatorem Programu jest Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowym Duninowie przy współpracy z następującymi instytucjami:
- Urzędem Gminy w Nowym Duninowie,
 - Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Nowym Duninowie,
 - Zespołem Interdyscyplinarnym ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w gminie Nowy Duninów,
 - Placówkami oświatowymi,
 - Posterunkiem Policji w Nowym Duninowie,
 - Niepublicznym Zakładem Opieki Zdrowotnej „Rodzina” w Nowym Duninowie,
 - Prokuraturą Rejonową w Gostyninie,
 - Sądem Rejonowym w Gostyninie – Wydział Rodzinny i Nieletnich, Wydział Karny,
 - Sądem Okręgowym w Płocku – Wydział Cywilny,
 - Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie w Płocku,
 - innymi dostępnymi instytucjami wyspecjalizowanym w udzielaniu pomocy osobom uwikłanym w przemoc.

Program będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (Dz. U. z 2015r., poz. 1390),
- ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2016r., poz. 930 z późn. zm.),
- ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r., poz. 487).
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2016r., poz. 224),
- ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. z 2015r., poz. 2082 z późn. zm.),
- ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 2016r., poz. 1749).

VI. ZASOBY GMINY NOWY DUNINÓW W ZAKRESIE REALIZACJI PROGRAMU:

1) Zasoby ludzkie

- specjaliści z różnych dziedzin.

2) Zasoby instytucjonalne – instytucje i organizacje zajmujące się problemem przemocy w rodzinie oraz instytucje i organizacje pełniące funkcję wspierającą:

- Zespół Interdyscyplinarny do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie,
- Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Posterunek Policji,
- Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Punkt konsultacyjny w zakresie psychoterapii uzależnień dla osób uzależnionych i ich rodzin,
- placówki oświatowo-wychowawcze,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Rodzina” w Nowym Duninowie,
- parafie.

VII. CZYNNIKI GWARANTUJĄCE WŁAŚCIWĄ REALIZACJĘ PROGRAMU:

- poparcie działań i współpraca z samorządem gminnym,
- dobra znajomość środowiska przez pracowników socjalnych,
- dobra współpraca służb i instytucji na terenie gminy oraz poza nią,
- silne więzi rodzinne,
- chęć zmiany i wyjścia z kryzysu.

VIII. ZAGROŻENIA W REALIZACJI ZADAŃ:

- stereotypy panujące w środowisku na temat przemocy w rodzinie,
- bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych,
- brak współpracy rodziny w zakresie przewycięzania kryzysów,
- problem uzależnienia od alkoholu w rodzinach,
- ubóstwo,
- brak infrastruktury socjalnej w gminie.

IX. REALIZACJA CELÓW PROGRAMU

Cele	Zadania	Wskaźniki	Harmonogram realizacji	Podmioty realizujące
1.Podnoszenie wiedzy i świadomości społecznej na temat przemocy w rodzinie.	1.Kampanie/akcje informacyjne (plakaty, ulotki, broszury), współudział w kampaniach o zasięgu ponadgminnym.	-liczba kompanii, - liczba akcji informacyjnych, - liczba rozpowszechnionych materiałów.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	- Zespół Interdyscyplinarny -GOPS -KRPA -Policja -NZOZ -placówki oświatowe
	2. Publikowanie w lokalnej prasie i stronie internetowej Urzędu Gminy informacji o miejscowym systemie pomocy i wsparcia osób uwikłanych w zjawisko przemocy domowej.	-liczba publikacji w lokalnej prasie, -liczba informacji na stronie internetowej UG.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-Urząd Gminy
	3. Edukacja mieszkańców w kontakcie indywidualnym.	-liczba osób, którym udzielono informacji.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -Policja -NZOZ -GKRPA - Zespół Interdyscyplinarny
	4. Edukacja dzieci i młodzieży, realizacja programów profilaktycznych.	-liczba zrealizowanych programów profilaktycznych.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-placówki oświatowe - świetlica socjoterapeutyczna
	5. Stałe informowanie i monitoring rodzin z tzw. „grup ryzyka”.	-liczba monitorowanych rodzin z tzw. „grup ryzyka”.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -Policja

2.Podnoszenie efektywności działań służb zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie.	1.Systematyczne podnoszenie wiedzy i kwalifikacji poprzez udział w szkoleniach, konferencjach, seminariach i kursach.	-liczba szkoleń, konferencji, seminariów, kursów, -liczba przeszkolonych osób.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-Policja -GOPS -GKRPA -Zespół Interdyscyplinarny -NZOZ -placówki oświatowe -parafie
	2.Systematyczne, coroczne spotkania – ewaluacja Programu, korekta zadań.	-liczba spotkań roboczych.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-Policja -GOPS -GKRPA -Zespół Interdyscyplinarny -NZOZ -placówki oświatowe -parafie
	3.Wnioskowanie w sprawie zmian i dostosowania form pomocy, metod pracy i zasobów do bieżących potrzeb.	- rodzaj i liczba wniosków złożonych w sprawie działania Programu.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-Policja -GOPS -GKRPA -Zespół Interdyscyplinarny -NZOZ -placówki oświatowe -parafie
3.Udzielanie profesjonalnej pomocy ofiarom przemocy w rodzinie.	1. Umożliwianie osobom doświadczającym przemocy (dorosłym, młodzieży i dzieciom) korzystania z profesjonalnej pomocy medycznej, psychologicznej, duchowej, socjalnej i prawnej mającej na celu pomoc doraźną oraz pomoc w uwolnieniu się z sytuacji przemocy.	-liczba osób/ofiar, którym udzielono pomocy, -liczba poszczególnych form udzielonej pomocy.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -NZOZ -parafie - dostępne instytucje (Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Płocku)
	2.Zapewnienie ofiarom przemocy w rodzinie bezpiecznego schronienia.	-liczba osób/ofiar, którym zapewniono schronienie.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	- dostępne instytucje (noclegownie, domy samotnej matki, ośrodki wsparcia)

	4. Podejmowanie działań interwencyjnych w oparciu o procedurę „Niebieskich Kart”.	- liczba „Niebieskich Kart”.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -Policja -placówki oświatowe -Zespół Interdyscyplinarny -NZOZ
4. Oddziaływania na sprawców przemocy w rodzinie.	1. Systematyczne motywowanie sprawców do uczestniczenia w zajęciach korekcyjno- edukacyjnych.	- liczba osób/sprawców objętych oddziaływaniem.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -Zespół Interdyscyplinarny -Policja
	2. Konsekwentne motywowanie do leczenia i zobowiązania do leczenia odwykowego - monitoring leczenia osób, które dobrowolnie zobowiązały się do terapii - realizacja postanowień sądu o zobowiązaniu do leczenia.	- liczba wniosków złożonych do sądu o zobowiązanie do leczenia odwykowego, - liczba osób, które dobrowolnie podjęły leczenie.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -GKRPA -Policja - Punkt konsultacyjny - Sąd
	2. Stosowanie środków probacyjnych (kierowanie sprawców do programów korekcyjno- edukacyjnych).	- liczba postanowień w sprawie użycia środków probacyjnych.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-Prokuratura -Sąd -Policja
	3. Realizacja zajęć korekcyjno- edukacyjnych dla sprawców przemocy.	- liczba sprawców uczestniczących w zajęciach.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	- dostępne instytucje (Ośrodek Interwencji Kryzysowej w Płocku)
	4. Stosowanie procedury „Niebieskich Kart”.	- liczba „Niebieskich Kart”.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-GOPS -Policja -placówki oświatowe -Zespół Interdyscyplinarny -NZOZ
	5. Izolowanie sprawców przemocy od ofiar.	- liczba odizolowanych sprawców.	Zadanie stałe realizowane corocznie od 2017r.	-Prokuratura -Sąd -Policja

X. MONITORING I EWALUACJA ORAZ ZASADY FINANSOWANIA PROGRAMU

Monitoring Programu będzie polegał na zbieraniu danych dotyczących zrealizowanych zadań od podmiotów zaangażowanych w jego realizację.

W oparciu o przyjęte w Programie wskaźniki raz w roku dokonana zostanie analiza jakościowa i ilościowa zebranych informacji na temat realizacji działań ujętych w Programie.

Przewodniczący Zespołu Interdyscyplinarnego do Spraw Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie w Gminie Nowy Duninów w terminie do końca marca następnego roku będzie przedkładał Radzie Gminy Nowy Duninów roczne sprawozdanie z realizacji Programu, zawierające dane zebrane w procesie ewaluacji oraz wnioski w sprawie aktualizacji przyjętych do realizacji zadań.

XI. FINANSOWANIE PROGRAMU

Program będzie finansowany ze środków budżetu gminy Nowy Duninów, dotacji oraz ze środków pozabudżetowych pozyskanych z innych źródeł.

Przewodniczący Rady Gminy:
Andrzej Pietrzak